

T. Żurowski

Konserwacja szybów górniczych w Krzemionkach Opatowskich

Ochrona Zabytków 7/2 (25), 128-129

1954

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryc. 128. Simoradz — spichrz drewniany.
Stan z r. 1953.

obiekty wynikała konieczność wymiany zniszczonych murów najwyższej kondygnacji konstrukcji drewnianej hełmu. Prace w toku.

Czeladź. Przeprowadzono generalny remont domu mieszczkańskiego przy ulicy Kościelnej 7 z pocz. XIX wieku. W domu tym na pocz. XX wieku przebywali Feliks Dzierżyński i Julian Marchlewski w okresie kierowania walkami rewolucyjnymi

Ryc. 129. Malowidło na pdn. ścianie kościoła św. Jana w Siewierzu.

robotników Górnego Śląska. Obiekt ten ma podcień na słupach murowanych o formach naśladowujących porządek tokański. Po odbudowie dom przeznaczony zostanie dla celów kulturalno-społecznych.

Budownictwo drewniane. W roku sprawozdawczym objęto robotami konserwatorskimi kilka obiektów budownictwa regionalnego. Dwa charakterystyczne spichrze drewniane w Simoradzu (pow. Cieszyn) i w Czernicy (pow. Rybnik) odremontowano pokrywając nowym gontem z wymianą podwalin ścian i ułożeniem nowych podłóg. Naprawiono również pokrycie gontowe na drewnianych kościółkach w Wiśle Małej (pow. Pszczyna), budowli z XVIII w. z sobotami, i w Zamarskich (pow. Cieszyn).

Zespoły urbanistyczne. Ustalono wytyczne konserwatorskie dla rozpoczętej w 1953 r. odbudowy z kredytów ZOR ośrodków historycznych w Żorach i Gliwicach. W obu tych miastach, poważnie zniszczonych w czasie działań wojennych w 1945 roku zachowany zostanie gabaryt obudowy rynków, zasadniczy podział parcel oraz charakterystyczne regionalne formy architektoniczne dostrojone do zachowanych fragmentów dawnej architektury.

J. Klus

KONSERWACJA SZYBÓW GÓRNICZYCH W KRZEMIONKACH OPATOWSKICH

Kopalnie neolityczne krzemienia paśsiatego — kultury pucharów lejkowatych w Krzemionkach Opatowskich, odkryte w 1922 r. przez J. Samsonowicza i badane przez J. Żurowskiego, Z. Szmita i S. Krukowskiego, zostały uznane przez władze konserwatorskie w 1945 r. za rezerwat jako rzadki a dobrze zachowany przykład kopalnictwa pierwotnego. Pierwsi badacze starali się o należyte zabezpieczenie zbadanych przez siebie szybów górniczych. Zabezpieczenie wykonane przez S. Krukowskiego w postaci szalásów drewnianych nad trzema szybami runęło w okresie wojny. Po wojnie Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie wykonało zabezpieczenie również prowizorycznie, by następnie przystąpić do obmyślenia trwałego zabezpieczenia.

Na podstawie opinii kilku komisji specjalistów zwołanych z inicjatywy dyr. P. M. A. dr Z. A. Rajewskiego powstają pomysły trwałego konserwatorskiego zabezpieczenia trzech szybów górniczych, a tym samym doświadczalny prototyp konserwacji następnych szybów, odkopanych po ewentualnych badaniach w przyszłości. Równocześnie powstają projekty stacji naukowej

i wystawy archeologicznej, o czym również myślał poprzedni dyrektor Państw. Muzeum Archeolog. L. Sawicki.

Projekty techniczne zabezpieczenia zostały opracowane przez Wydział Zabytków Archeologicznych Zarządu Ochrony i Konserwacji Zabytków w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Konstrukcje i obliczenia statyczne wykonał inż. Wiesław Hajdo w 1952 r.¹

Roboty konserwatorskie rozpoczęte w roku 1953 są nadal kontynuowane. Zabezpieczone zostaną przy pomocy kopuły żelbetowej dwa szyby, trzeciego bowiem nie udało się zabezpieczyć z powodu całkowitego rozpadu skały wapiennej, w której szyby zostały wykute. Nośne części filarów międzychodnikowych dookoła sztolni wymurowano w cegle i oblicowano miejscowym kamieniem jako elementy wsporne dla wieńca żelbetowego, dźwigającego kopułę oraz betonowy wąż cylindryczny. Po wykonaniu tego rodzaju trwałego zabezpieczenia teren ponad kopułą zostanie przysypany lejowato i nie będzie się zasadniczo różnił od sąsiednich lejów po innych wyrobiskach górniczych, z tym, że poprzez klapę podwójną nakrywającą cylinder wążu można będzie się dostać do wnętrza szybu, a stamtąd do podziemnych chodników górniczych.

Zabezpieczone szyby łącznie z podziemnymi chodnikami będą wchodziły w skład wystawy archeologicznej górnictwa neolitycznego. Wystawa na razie zostanie urządzona w baraku, wybudowanym z funduszu Opiekuna Społecznego tego zabytku, którym jest Zarząd Huty im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz Podstawowa Organizacja Partyjna i Związek Zawodowy Pracowników tej instytucji.

Z Ostrowca Św. do Krzemionek Opat. wytyczono w 1953 r. z inicjatywy Polskiego T-wa Turystyczno-Krajoznawczego szlak turystyczny, który prowadzić będzie po najbliższym terenie Gór Świętokrzyskich — do zrobów górniczych w Krzemionkach Opatowskich i na wystawę, oraz do sąsiednich rezerwatów archeologicznych tego samego rodzaju w Korycźnie i Borowni. Zwiedzający naukowcy lub turyści będą mogli na miejscu korzystać z noclegu w Ostrowcu Św. w P.T.T.K., a w Krzemionkach Op. w strażnicy Państwowego Rezerwatu Archeologicznego — u strażnika Juliana Pachniaka, długoletniego pracownika doskonale obznajomionego z zabytkiem i jego otoczeniem.

¹ T. Z u r o w s k i, Problem zabezpieczenia neolitycznej kopalni w Krzemionkach Opatowskich. Ochrona Zabytków, 1950 r., z. 1, str. 8—15. T. Z u r o w s k i, Konserwacja kopalni neolitycznych. Ochrona Zabytków, 1952 r., z. 3/4, str. 221—223.

Ryc. 130. Żółty Potok — dworek Zygmunta Krasińskiego.

Ryc. 131. Krzemionki Opatowskie — zabezpieczanie szybu górniczego.

Wybudowany barak umożliwi równocześnie prowadzenie dalszych badań archeologicznych, które zapewne zainicjuje Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk.

Wszelkie zabiegi konserwatorskie, a także i spostrzeżenia naukowe i inwentaryzacyjne, łącznie z dokumentacją pomiarową, rysunkową i fotograficzną zostaną opisane i opublikowane szczegółowo po zakończeniu robót. Jesienią bież. roku podczas planowanej na miejscu konferencji naukowo-konserwatorskiej nastąpi krytyczne omówienie sposobu konserwowania górniczych szybów neolitycznych kopalni krzemienia.

T. Zurowski